Eduskunnan ympäristövaliokunnalle

Suomen ilmastopaneelin lausunto

Asia: HE 29/2019 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2020

Tausta: Hallituksen esitys Suomen talousarvioksi eduskunnalle vuodelle 2020 sisältää useissa momenteissa ehdotuksia koskien veroja, tukia tai muuta rahoitusta, jotka liittyvät läheisesti Suomen lähiajan ilmastopolitiikkaan.

Yleistä budjetin ilmastopoliittisesta sisällöstä

Ilmastopaneeli pitää hyvänä sitä, että budjetin kaikilla hallinnonaloilla mainitaan ilmastonmuutoksen hillintä tai siirtymä vähähiiliseen yhteiskuntaan. Budjetissa tunnistetaan myös haitalliset verotuet, jotka rakenteellisesti suosivat fossiilisten polttoaineiden pitämistä käytössä eri sektoreilla. Budjetin mukaan ympäristölle haitalliset tuet ovat yhteensä n. 3,6 mrd. euroa, josta 1,4 mrd. kohdentuu liikennesektoriin, 1,1 mrd. maataloussektorille ja 1,1 mrd. energiasektorille. Budjetti kohdistaa ilmastonmuutoksen hillintään tukitoimia erityisesti liikenteeseen, energiatehokkuuteen ja maankäyttösektorille.

Ilmastonmuutoksen hillintä edellyttää toimia, jotka edistävät sekä rakenteellisia muutoksia että luovat kannustimia päiväkohtaisen toiminnan ilmastorasituksen vähentämiseen. Ilmastopaneeli katsoo, että tarvittavia rakenteellisia toimia ovat juuri haitallisten verotukien poistaminen sekä hiilidioksidipäästöjen hinnan nostaminen erityisesti energian tuotannossa. Tästä näkökulmasta katsottuna budjetille ei voi antaa erityisen paljoa kiitosta: haitallisten verotukien poistaminen on vähäistä eikä energiasektorin ensimmäistä päästöihin vahvasti vaikuttavaa toimenpidettä, eli turpeen verokohtelun saattamista samalle viivalle muiden fossiilisten polttoaineiden kanssa, toteutettu. Verokohtelun muuttaminen jo nyt olisi ollut yhteensopivaa myös hallitusohjelman kanssa. Ilmastopaneeli toteaa samalla, että budjetti sisältää myönteisiä ratkaisuja ja linjauksia monissa yksityiskohdissa. Näihin kuuluu erityisesti liikenteen ohjauskeinojen suuntaaminen.

Arvioita budjetin yksityiskohtaisemmista piirteistä

Fossiilisen energian päästöt

Fossiilisten päästöjen vähentäminen on nopein ja edullisin tapa vähentää kasvihuonekaasupäästöjä. Budjetissa puretaan parafiinisen dieselöljyn veronalennus, 110 miljoonaa euroa. Muilta osin yritystukien poistamisessa luvataan tavoitella ympäristö- ja ilmastovaikutukseltaan haitallisten tukien merkittävää leikkausta. Energiaintensiivisen teollisuuden energiaveron palautusjärjestelmä

luvataan poistaa (vuodesta 2022) ja alennetaan II veroluokan sähkövero budjettineutraalisti. Tämä toimenpide on hyvin perusteltu, koska se poistaa yhtä aikaa haitallisia verotukia ja kilpailua vääristäviä tekijöitä. Samalla ratkaisu ohella se jouduttaa puhtaan sähkön käyttöä lämmityksen polttoaineena. Paneeli pitää erittäin valitettavana, että hallitus ei tehnyt päätöstä turpeen verokohtelun muuttamisesta. Se olisi ollut nopeimmin Suomen päästöihin vaikuttava keino ja välttämätön turpeen käytön puolittamiseen ja hiilineutraaliustavoitteen saavuttamiseen.

Budjetti osoittaa lisää varoja 90 miljoonaa euroa kivihiilen käyttöä korvaavien investointien tukemiseen. On hyvä jouduttaa kivihiilen sulkemista ulos tuotannosta. Ilmastopaneeli pitää tärkeänä, että budjetoitua tukea ei ohjata biomassan polton lisäämiseen. Kivihiili tulisi korvata kaupungeissa ei-polttoon perustuvalla uudella teknologialla. Tullakseen kilpailukykyiseksi markkinoilla nämä ratkaisut tarvitsisivat tuekseen varatun investointituen ohella jo sovitun sähkön II veroluokan sähköveron alennuksen ja lisäksi turpeen verotuen poistamisen. Ilmastopaneeli katsoo, että tämän kivihiilen ulossulkemistavoitteen suhteen budjetti on ristiriitainen, koska turpeen verotuki säilyy.

Biopolttoaineet, lämmitys ja energiatehokkuus

Budjetti kohdistaa varoja liikenteen biopolttoaineiden demohankkeisiin ja biokaasun edistämiseen. Biokaasun edistäminen paikallisena ratkaisuina on tervetullut. Budjetissa ei sen sijaan kiinnitetä huomiota polttoaineista kiinnostavimpaan, eli synteettiseen kierrätyspolttoaineeseen. Sitä voidaan valmistaa ottamalla talteen hiilidioksidipäästöjä ja liittämällä niihin uusiutuvan energian avulla vedestä erotettua vetyä tai palauttamalla kierrätykseen kelpaamaton muovi kemiallisesti takaisin öljymuotoon joko polttoaineiden tai muovin raaka-aineeksi. Nämä ratkaisut ovat poikkeuksellisen lupaavia ennen muuta raaka-ainepohjan laajuuden vuoksi. Suomi kuuluu maailman kärkimaihin synteettisten polttoaineiden kehittämisessä (esimerkiksi Wärtsilä ja Neste). Ilmastopaneeli katsoo, että *kehitystyöntukien painopiste tulisi siirtää kohti synteettisiä kierrätyspolttoaineita rajallisten biopolttoaineiden sijaan*. Samalla tulisi avata lainsäädännöllisiä ovia synteettisten kierrätyspolttoaineiden tuomiselle markkinoille.

Lämmityksen osalta Ilmastopaneeli huomauttaa julkisen vallan sitoumuksesta irtaantua öljyn käytöstä julkisten rakennusten lämmitysratkaisuna. Budjetti ei vastaa tähän lupaukseen. Energiatehokkaan asumisen edistäminen laskee primaarienergian kysyntää ja täten päästöjä, mikäli lämpö tuotetaan fossiilisilla polttoaineilla. Kerrostalojen energiaremonttien tukeminen on paneelin mukaan oikeansuuntainen toimenpide.

Liikenteen päästöjen vähentäminen

Liikenteen päästöjen vähentämistä edistetään polttoaineverotuksen, sähköautoilun tukemisen, puhtaiden liikkumismuotojen (kävely, pyöräily) sekä julkisen liikenteen edistämisen keinoin. *Yleisesti ottaen ehdotetut toimet ovat hyvin linjassa keskenään, luovat oikean suuntaisen kannustinpohjan ja vastaavat Ilmastopaneelin liikenteen päästöjen vähentämiseen esittämiä korostuksia*. Sähköisen henkilöautoliikenteen edistämisessä latausinfra sekä hankintatuki on kansainvälisesti nähty keskeisimpinä keinoina. Julkisen liikenteen osalta joukkoliikenteen saavutettavuus, matka-aika ja matkustusmukavuus ovat tärkeitä, kun matkustajat tekevät valintaa julkisen liikenteen ja oman auton käytön välillä.

Toinen kysymys on, riittävätkö tehdyt mitoitukset tavoitteiden saavuttamiseen. Ennen muuta kysymys on julkisen liikenteen kehittämisestä. Jotta budjettiin kirjatuilla varoilla olisi suurin mahdollinen vaikutus, niiden tulisi edistää mahdollisimman hyvin kunnissa tehtäviä toimenpiteitä ja niiden rahoitusta.

Maankäyttösektorin päästöt ja nielut

Budjetti osittaa varoja hiilinielujen vahvistamiseen ja maankäyttösektorin päästöjen vähentämiseen ehdotetaan 10 miljoonan euron pysyvää lisäystä, joka nousee 14,5 miljoonaan euroon vuodesta 2021 lukien. Ilmastopaneeli toteaa, että budjetti ei pureudu Suomen maankäyttösektorin suurimpaan ongelmaan, metsäkatoon. Metsäkadon hillitsemiseksi ollut ollut perusteltua asettaa raivausmaksu metsän raivaamiselle pelloiksi ja metsämaan käyttöön yhdyskuntarakentamiseen. Metsäkato aiheuttaa pysyvää päästöjen kasvua ja vaarantaa EU:n jäsenvaltioiden LULUCF-sektorille (maan käyttö, maankäytön muutos ja metsätalous) asetetun no debit rule –vaatimuksen saavuttamisen, mistä voi koitua jopa merkittäviä kustannuksia kansataloudelle, mikäli metsien hakkuut entisestään lisääntyvät.

Budjetissa osoitetun rahoituksen ilmastovaikutus riippuu siitä, mihin toimiin varat kohdistetaan. Metsitys kasvattaa nieluja pitkällä aikavälillä ja metsitystoimet tulisi kohdistaa turvemaihin.

Ilmastopolitiikan tehostaminen

Ilmastopaneeli toteaa tyydytyksellä, että budjetti varaa rahaa ilmastopolitiikan tehostamiseen, joka sisältää kuntien ilmastotyön ja ilmastopaneelin työn edistämisen. Kehitysyhteistyörahoituksella luvataan vastata Suomen kansainvälisiin ilmastorahoitussitoumuksiin, mitä paneeli pitää tärkeänä.

Helsingissä 15.10.2019

Markku Ollikainen

Ilmastopaneelin puheenjohtaja